Zadní trakty globální vesnice

Eva Klíčová

V šedesátých letech, dávno před digitalizací a internetem, kanadský teoretik Marshall McLuhan předpovídal, jak média promění svět na globální vesnici. Jakkoli v mnohém nebyla povaha té vesnice úplně předvídatelná, v hlavních parametrech měl skvělý odhad: informační toky včetně médií svět nebývale zmenšily a provázaly a fenomény (paradoxně i ty, co společnost rozdělují) se staly globálně sdílenými — *news* i *fake news* se dnes šíří rychlostí vesnického drbu. Jak moc se však tento zmenšený svět opravdu podobá vesnici? Jaká je její architektura? A co o onom globalizovaném světě — o nás — říká?

Foto Zdeněk Porcal

↑ Fotografie z knihy *Ocelová města*

Pandemický rok dost možná řadu lidí přinutil změnit své obvyklé trasy. Vyhnout se na cestě do práce přeplněné hromadné dopravě a jít třeba pěšky nebo použít kolo, koloběžku, jejich elektro verze nebo nějaké alternativní vozítko od jednokolky po skateboard, které se v ulicích pomalu množí. Kdo zůstal mezi čtyřmi stěnami na *home office*, dost možná kompenzuje ztrátu pohybu otevřeným prostorem v okolí bydliště. Omezení cestování a zavřená sportoviště byly dalšími důvody, proč chodit ven jen tak, za barák, za vesnická humna, za město, i v zimě, vracet se za tmy, nakonec si troufat do čím dál méně provařených a okoukaných míst. Kdo vystoupil z kolony či řady — a začal hledat efektivnější trasy než obvyklé dráhy aut —, zjistil, jak nesamozřejmá je chůze po městě, jak se s ní mnohde dál od centra ani nepočítá: největší adrenalin tu rozhodně není po zuby ozbrojený gang, ale dopravní infrastruktura. Směrem z centra se mnohé ulice mění na silnice, mizí i úzké chodníky, aby se pak s blížícím sídlištěm nebo nákupním centrem na chvíli znovu objevily. Města už dávno nejsou pro chodce. Ti se proto shlukují primárně na korzech městských center, nákupních „galerií“ a s ohledem na stávající restrikce stále více také na výletních místech považovaných za krásná a vhodná, obklopená ani ne tolik přírodou, jako rekreační zelení. Tato místa se však v nynějších podmínkách rychle přelidnila, a kdo nerad hlučný džínový průvod, plánuje výpravy méně prošlapanými stezkami. A tak namísto rozhleden, vyhlídek, hradních zřícenin a studánek — cílových i orientačních bodů typických pro nedělní rodinné procházky — tuto funkci pro změnu nabývají stožáry vysokého napětí, skládky, oplocené areály, domky a domečky vodárenských, telekomunikačních a energetických společností, ostrůvky starosvětsky tak trochu zabordelených zahrádkářských kolonií, příležitostné objekty jako zapomenutá betonová skruž nebo už nečitelná zrezivělá dopravní značka u panelky, která končí v minidžungli merlíků a lebedy.

Změna pěšího zvyku odkryje jiné než dosud známé město. Tím lze samozřejmě konvenčně projíždět autem. Během tohoto tranzitu se město jeví jako překážka mezi zónami bydlení, nákupů a práce a také jako kompozit asfaltových ploch, dopravní navigace, zkrocených parčíků, indiferentních fasád nákupních center, kancelářských komplexů nebo jako sevření starší zástavby, kde se především blbě parkuje. Lze však i po vlastních nohách sestoupit mezi betonové pilíře estakády, do průvanu, mezi graffity, kde rozpukané chodníky střídají pěšiny, mezi kontinua křovin a fragmenty igelitek ve větvích. Trasy jsou najednou komplikovanější: stezka podél řeky, bahýnko, zarostlé koleje s ještě dřevěnými pražci, betonový plot, kočičí hlavy, bouda z vlnitého plechu, prudká stráň, šedá tráva a pak zas barevně vzorované paneláky vyrůstající z lesklých vln parkujících aut. Čím více se pohybujeme po městě vlastní silou, tím více pozorujeme, jak je nespojité, roztrhané, s proměnlivými šířkami a kvalitou ulic, zneprůchodněné liniovými stavbami, brownfieldy, sklady, halami, oplocenými areály, hustými porosty pajasanů, bezu, lopuchů a kopřiv podél odvodňovacích

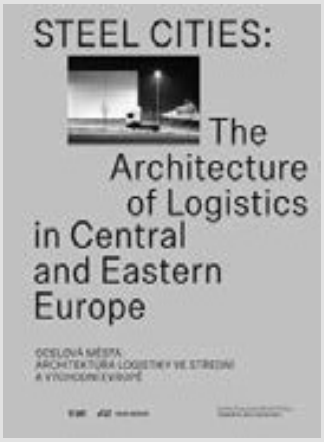

struh, s překážkami trnitých dřišťálů na náspech.

Jak vzdálené jsou tyto chaotické struktury někdejší představě racionálního města budoucnosti, ne nutně antické či osvícenské, ale přímo té modernistické, která vyrůstala z konceptu CIAMu formulovaného už meziválečnou Athénskou chartou — tedy zásadami funkcionalistického plánování měst, jejichž pilířem je zónování čili oddělení částí města podle funkce. Tento koncept byl vytvořen mimo jiné Le Corbusierem, který stojí za vizí vzdušných bílých měst v zeleni, ideou, která je součástí genetické výbavy panelových sídlišť (nejen) socialistických států. Tyto sny o zcela novém světě — ideálně vzniklém na zelené louce — zásadně formovaly podobu měst dramaticky se rozrůstajících ve dvacátém století. Nebyla to jen industrializace, která vháněla lidi do náruče továrních příležitostí, ale i rapidní nárůst populace, jež se během jednoho století zmnohonásobila. Výmluvným symbolem těchto procesů jsou dnes asijské megalopole s hypermoderními centry — stejně jako obrovské slumy v Pákistánu, Indii nebo v Keni. Tyto dva urbánní extrémy spolu souvisejí, jsou příznakem globalizace, prohlubující se nerovnosti v distribuci zdrojů, zároveň aktualizovaným důsledkem kolonizace — světem, kde se tvrdě rozlišuje mezi expatem a migrantem. Především asijské megalopole zrodily architekturu globalizace a typického plánu, jejichž hlavní účel popsal jeden z nejvlivnějších soudobých teoretiků architektury Rem Koolhaas: „Ambice typického plánu je vytvořit nová teritoria pro hladké odvíjení nových procesů, v tomto případě ideální přístřeší pro byznys."

Byznys je totiž nadnárodní, mezikulturní, neuchopitelný, bez zvláštních požadavků, esteticky univerzální ve svém masovém minimalismu — podobně jako tmavé standardizované obleky jeho vykonavatelů. Soudobá architektura prochází podobným globalizačním procesem konvergence jako jiné jevy: nově vznikající byznysová centra bývají prakticky zaměnitelná, generický se šíří po planetě se svými betonovými sloupy, příčkami, stropními podhledy, sklem, kovem, lesklými povrchy a umělými rostlinami. Všechno to symbolizuje jakousi aseptičnost, nehmotnost, průhlednost, zrcadlový lesk, intaktně odrážející své okolí, jakýkoli kontext, neochotu či nemožnost lokálního výrazu. Budovy, které nemají žádnou materiální vazbu na okolí, rostou i u nás — v menším množství i měřítku, ale s analogickou vyprázdněností. I Česko se podobá globální vesnici a má její různorodé komponenty: postcorbusierovská sídliště, postindustriální zóny Západu i odvozeniny generických byznys center Asie, konstrukčně unifikovaná nákupní centra, šedobílé stěny skladovacích hal, husté svazky silničních infrastruktur.

Všechny tyto příznaky globalizovaného urbanismu však mají ještě něco: snad méně nápadného, ale něco, co je jejich pevnou součástí — vágní terény, území nikoho, plochy bez funkce, městskou cézuru, slepou skvrnu, to, co uvidíte, až když opustíte dopravní prostředek, protože města dnes představují prostor traktovaný především nezbytným pohybem aut. Avšak není to jen dopravní plánování, co plodí ve svém nevědomém stínu vágní terén, ale v podstatě jakékoli urbanistické řešení — a jeho měřítko. To, co v projektu vypadá vzdušně a velkoryse, se v reálném užívání vymyká lidskému rozměru. Prostory bez charakteru je náročné překonávat chůzí, vše je daleko, vznikají zde pustiny, nebezpečné a neatraktivní zóny, kam nikdo takzvaně normální nechodí. Možná právě taková místa

jste začali nacházet při hledání nových anticovidových tras.

A podle všeho nejen vy: v poslední době totiž k fenoménům odvrácené strany urbanizace, architektury a globalizace vyšlo v Česku několik zaznamenáníhodných knih. Třem, snad právě těm nejvýraznějším a nejpovedenějším z nich se bude věnovat další část tohoto textu. Tyto tři knihy výše naznačená témata mapují, a to nejen v průnicích, ale i v mimoběžné návaznosti a ve všech případech z globální i lokální perspektivy — a také s využitím literárního jazyka, literární fikce a představivosti. Všechny tři tituly navíc vynikají grafickým zpracováním a případně fotografickým doprovodem.

Stále silnější zájem o opomíjenou podobu současných měst a krajiny, jež se tak silně svou „ošklivostí" vzdaluje kýči prospektů cestovních kanceláří, filtrované kráse Instagramu a jeho bažení po spektakulárních místech i techno-utopickým představám o městech budoucnosti, je snad vyprovokován definitivní ztrátou iluzí, kdy jsme přestali dychtivě čekat na budoucnost a zároveň se i tak trochu smiřujeme s minulostí. Ale možná je to jen únava z exkluzivní krásy solitérních architektonických počinů „slavných vil" a excentrických veřejných staveb galerií a koncertních sálů, které stále složitěji hledají cestu z perpetua tvarových a koncepčních citací. Únava z přemíry spotřebitelského designu. Možná je to ale také nejkratší cesta z rafinovanosti virtuálních prostorů do něčeho obyčejného a zároveň něčím děsivého, hmatatelně děsivého.

Bylo to podivné místo mezi Palmovkou a Horní Libní

Touto neurčitou lokací začíná text Anny Beaty Háblové *Nemísta měst. Opomíjená, pomíjivá a míjená místa měst* (Host, 2019). Básnířka a architektka propojila své dva profesní životy už v multižánrové knize *Města zdí. Život a smrt obchodních center* (Dokořán, 2017), která kriticky popisuje „totalitu" nákupních center. Tentokrát její eseje, povídky, portréty a úvahy nemají konkrétní cíl: nebo mají dokonce řekněme spíše anticíl. Míří tam, kde architektura existuje ve svém stínu, pomíjivosti a neurčitosti, kde vlastně není, ale zároveň na místa, která definuje svou v čase nebo prostoru vzdálenou existencí. Žánrově nesourodé texty knihy spojuje téma — ohledávané neortodoxně, všemi smysly, teoreticky i životní zkušeností, přítomny jsou emoce i analytické postřehy. Autorka odkazuje na (přiměřené) množství intelektuálních autorit a zároveň text dokáže hutnit beletristickým stylem i dramaturgií. Drobné postřehy z toulky výše zmíněným meziměstem střídají názorně teoretické kapitoly s technickými ilustracemi, které poetickým evokacím vtiskávají konkrétní exaktní nástroj k definování městského smíšeného prostoru, po několika stránkách najednou sklouzneme k osobně laděné vzpomínce — na architekta Františka Sedláčka — nebo k povídce o osudu mladého čínského muže žijícího na slumu-skládce na nekonečném okraji Pekingu. Jednotlivá nemísta autorka seskupuje do několika oddílů, v nichž postihuje příčiny jejich vzniku, přičemž jde vždy o prostory nějakého nedostatku, tísně nebo něčeho, co snad ani vzniknout nemělo, a pokud, tak jen jako dočasné nouzové řešení. Najdeme tu komplikující se popisy domova (ztraceného), ale i analýzy a sugestivní popisy míst vzniklých nějakou civilizační patologií: „Ztracená města", kde se dostaneme na místa někdejší berlínské zdi, ale hlavně do Ostravy, Ústí nad Labem nebo Detroitu, rezavých jizev po industriálním útlumu, míst historické diskontinuity. Apokalyptickou bázi má podkapitola „Skladovací místa", v níž najdeme pasáž o komplikované revitalizaci skládek, o těch nejchudších — obyvatelích existujících skládek — nebo o architektuře z odpadu. Podobně dystopické obrysy mají i další oddíly: „Tranzitní místa", „Dočasná místa" nebo „Virtuální místa". Ať už jde o letiště, dálniční průtahy městy, benzinky, nákupní centra, festivalová stanová městečka či jim zdánlivě podobné uprchlické tábory, anebo nakonec o náš život ve virtuálním prostoru, ne-místě — vždy jako by byla přítomna těkavost, nestálost, příznak doby, která stvořila digitální nomádství, toxický turismus i masovou migraci. Jako bychom světem především procházeli, projížděli, prchali, unikali před ním do virtuality, iluze. Text Anny Beaty Háblové, jakkoli je fundovaný, odkazující na relevantní zdroje a inspirace, vyniká sevřeností a mimořádnou čtivostí, která je čtenářsky až matoucí. Čteme stručné úseky textu, jednoduché příběhy, nástiny situací, evokace atmosfér, impresionistické črty z ne-míst — a to vše vytváří text, který přes svou lehkost poskytuje plnohodnotný vstup do současného myšlení o společnosti, architektuře a urbanismu, v němž nechybí poznámkový aparát a seznam literatury. K působivosti knihy přispívá i skvělé funkční a čisté grafické zpracování Alenou Gratiasovou s použitím ilustrací grafičky Terezy Bierské.

Prostor pro srstnatku

Druhá kniha *Město naruby* má podtitul *Vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy* (Academia, 2020). Na rozdíl od formálně kompaktní a tematickým záběrem globální artové brože Anny Beaty Háblové se v tomto případě jedná o ambiciózní knižní špalek, kolektivní monografii editovanou sociálním antropologem Radanem Haluzíkem. Výpravná publikace obsahuje množství působivých fotografií Petra Pokorného (případně i autorů textů), grafické řešení není

Co v projektu vypadá vzdušně a velkoryse, se v reálném užívání vymyká lidskému rozměru

Kolektivní postsocialistický Východ zaplavil kult úspěšného bezohledného individua

tak nápadité a promyšlené jako u druhých dvou titulů, přesto patří k jednoznačnému nadprůměru české knižní produkce. I tentokrát se výchozí urbanistické téma rozrůstá až do nevídaně multidisciplinárních koutů. A i tentokrát v odborně koncipované knize se všemi náležitostmi resumé, rejstříku a poznámkového aparátu zanechala svou jímavou stopu rovněž literatura — což zdaleka neznamená jen spoluautorství Michala Ajvaze (pro jeho celoživotní obsesi městy) a botanika a esejisty Jiřího Sádla, který například pochopil tajemství Brna, až když objevil Turecko. O tuto nenápadnou moravskou branku, spíše než bránu do Orientu, ovšem v knize nezavadíme, její těžiště je téměř výhradně pražské (Berlín a jeho postzeď je zde ojedinělým vetřelcem). Jestliže kniha Anny Beaty Háblové představuje synchronní řez tématem, pak *Město naruby* nabízí i diachronní pohled na vágní terény: spolu s archeobotaniky Adélou Pokornou, Petrem Pokorným a Petrem Medunou se tak propadneme časem do vágního terénu okolí někdejšího hradebního opevnění Starého Města nebo lokality Na Rybníčku na Městě Novém: tehdy maličká Praha, prostoupená předindustriální venkovsky archaickou atmosférou, pro niž vágní terén znamenal spíše cézuru v jinak nahuštěné zástavbě. Přesto i tato vnitřní periferie už je nechtěným dítětem zakladatelského *masterplanu* Karla IV. a něčeho, co v daleké budoucnosti vygeneruje děravá města dvacátého století.

Pokud budeme chtít všechny ty vnitřní periferie a vágní terény (termín katalánského filozofa a architekta Ignasiho de Solá-Morales Rubió) intravilánů hodnotově uchopit, publikace nabízí různé metafory a rovněž k básnivým popisům se jednotliví autoři vracejí opakovaně — až sama celková struktura knihy se jeví být nakonec také trochu plevelnou, až chaotickou: jednotlivé oddíly jsou uvedeny kapitolami o tom, o čem budou, mnohé se opakuje i ve shrnutích. To vše svědčí pro nepochybnou fascinaci kolektivu autorů něčím, co většina společnosti považuje spíše za nešvar, redundanci, chaos, divokost, entropii, ale také za něco nečistého, zanedbaného, neužitečného, necivilizovaného.

Haluzíkova kniha několikrát líčí výpravy do vágních terénů — jako prostor dobrodružství a společenskou subverzi v případě výtvarníka skrytého pod pseudonymem Epos 257 nebo neformálního hnutí „křovinářů“ — vzdálených příbuzných někdejších trampů. Prodírání se vágními terény však slouží i jako vědecká metoda pro antropology, botaniky nebo zoology — například Lucii Juřičkovou a Davida Storcha, kteří popisují vágní terény jako příležitost pro zvířata, včetně v lidské hierarchii zvířat neroztomilých a neobdivovaných: šneků a plžů — třeba „chlupaté“ srstnatky, která „pamatuje“ mamuty. Stále tu kroužíme kolem jakési lidské umrtvující moci intuitivně nepřátelské vůči ostatním živočišným a rostlinným druhům, jež nelze vytěžit a zužitečnit a které neustále někam vytlačujeme — v té souvislosti je nutné zmínit i text historičky umění Radoslavy Schmelzové, která se soustředí na vágní terény jako místa traumat masových společností dvacátého století. Sny, které se rozpadly, stejně jako geopolitické formace, jež je mnohdy za pomoci násilí realizovaly: vybydlené Sudety, industriální pustiny opuštěných fabrik, rozsáhlé vytěžené arcály propadající se do neurčitosti, někdejší vojenské újezdy. Vágní terén tu expanduje z měst na obrovská strukturálně postižená území, jež bývala synonymem ošklivosti i důkazem průmyslového pokroku a ovládnutí přírody zároveň — zatímco dnes se proměnila v materiální otisk vytěsněné společenské paměti, a stávají se tak předmětem terapeutické fascinace. Podobně tu o vágních terénech uvažuje i psychoterapeutka Kristýna Bušková: vágní terén představuje traumatické místo, to, čeho se bojíme jako neznámého. Terapeutka pak neomylně ve vágních terénech detekuje všechny ty stopy po úzkostech, životních kolapsech, pádech. Karolína Pauknerová a Petr Gibas i v této perspektivě objevují obývákovým čtenářům život bezdomovců hledajících bezpečí v náletových porostech a nepřístupných místech na rubu infrastrukturní výstavby. Prostorovou hierarchii města tu následuje ta sociální. V kontextu paranoidního bažení po čistotě to vyvolává až děsivé konotace a historické reminiscence. Ošemetnost, zrádnost a nestálost všech těchto domovů na rubu města patří k nejsilnějším pasážím knihy.

Zdrojem smířlivé melancholie bude naopak pro část čtenářů kapitola věnovaná panelovým sídlištím a jejich „prériím“, které dominovaly meziprostorům socialistické sídlištní výstavby. Radan Haluzík tu spojuje sociologickou reflexi se vzpomínkami Husákových dětí, které v této divočině mimo socialistický plán vyrůstaly, a také s dobovým obrazem sídlišť v literatuře (Páral) nebo filmu (československá *Horká kaše*, sovětská *Malá Věra*) — do jisté míry Haluzíkova sonda polemizuje s obrazem sídliště z *Panelstory* Věry Chytilové. Sídliště je z elitářských pozic definitivně zavrženo po roce 1989, kdy ustává i veřejná výstavba dostupného bydlení. Divoké, co do občanské vybavenosti dlouho nedotažené sídliště má pak roli argumentu v transformační éře:

> *Vzpomínka na vágní krajiny socialismu jako by se tak stala temným nereflektovaným démonem stojícím za v postkomunistickém prostoru*

tak nekritickým přijetím neoliberalismu a jeho proklamované privatizace veřejného vlastnictví, veřejných služeb a nakonec mnohdy i veřejného prostoru.

Následně kolektivní postsocialistický Východ zaplavil kult úspěšného bezohledného individua a sociální rasismus namířený vůči neúspěšným a málo snaživým. Jako jinde ve světě, i u nás začaly vyrůstat vily obklopené vysokými hradbami, soukromé cesty i hřiště. Po dekády se rezignovalo na územní plánování. Vágní prostory se úspěšně rozrůstají stejně jako společenské patologie.

RAL 9002

O *Městě naruby* by se dal popsat celý časopis, snad aspoň výše uvedený náznak bude dostatečně tučným lákadlem. Něco podobného se dá konstatovat rovněž o třetí architektonické — či spíše antiarchitektonické — knize: *Ocelová města. Architektura logistiky ve střední a východní Evropě* (VI PER, Park Books, 2019) kolektivu autorů a editorů Kateřiny Frejlachové, Miroslava Pazdery, Tadeáše Říhy a Martina Špičáka. Mezinárodní kolektiv dal dohromady knihu, která je primárně v *lingua franca*, angličtině — a český text drobným fontem se paralelně tísní na okrajích stránek. Symbolické typografické řešení publikace věnované fenoménu logistických center převážně v Česku, tomu výpotku středoevropského neoliberalismu, kde slabá politická reprezentace (na státní i lokální úrovni) přetvořila pod tlakem globalizace centrálním plánováním umořenou ekonomiku na povětšinou podřízený servis západních trhů. Západu, který samozřejmě nikdy nedoženeme. V kontextu zde načrtnutých úvah jde opět o architekturu zmrtvělých prostorů: estetika utilitárního minimalismu kolonizuje rozsáhlé územní celky podél silniční infrastruktury. Půda pod betonovou podlahou hal — mnohdy původně cenná černozem — je zmrtvělá, zcela degradovaná, jak to detailně popisuje kapitola Tadeáše Říhy. Mrtvolno obestírá i okolí center. Nejběžnější halový „fasádní“ odstín světle šedý RAL 9002, který bývá po soumraku ozářen masivním bílým světlem výkonných reflektorů, připomíná pitevnu. Beton, asfalt, vysekaný minipažit, pletivo, kamery. Dokonalý protipól vágního terénu, městské divočiny — dokonalá konvergence globalizované architektury, jež je zde maximálně zaměnitelnou, architektonická hmota přizpůsobená rozměru dopravního kontejneru. Místo dokonale utilitární sféry, kde vládnou procesy globalizace a byznysu, ono „hladké odvíjení nových procesů“. Prostory hostilní ke zvířatům, jimž narušuje biorytmy světelným znečištěním, sanitárně koncipovaná zeleň s nemožností úkrytu nebo získání potravy, mechanické překážky, ploty, zábrany, v létě rozpálené asfaltové plochy, navazující hustá kamionová doprava jen dokonávají morbidní dílo zkázy. Hostilní k člověku: procesy tu řídí komputace, vzdálená bohatá centra, místní zaměstnanci jsou naopak dehumanizováni tvrdými podmínkami práce, permanentní kontrolou (kroků, úkonů), exploatováni ve svých už tak mnohdy krušných sociálních podmínkách, hierarchicky hluboko pod zbožím, které tudy protéká. Příznačné je to, že haly nebývají dostupné pěšky, nejsou součástí sídel, okupují prostor nikoho: prostor chladné globalizace, na niž si zde lze a nelze sáhnout. Tak blízká — a zároveň tak vzdálená,

↓ Fotografie z knihy *Město naruby*

Foto Petr Pokorný

Foto Petr Pokorný

↑ Fotografie z knihy *Město naruby*

izolovaná: mnohasetmetrové hladké bezbarvé fasády generují hektary vágního terénu, pokud nestojí přímo v poli.

Průřez hierarchií globalizované ekonomiky a nově vznikající materiální kultury, který kniha nabízí, nepřináší mnoho naděje pro budoucnost lidské komunity. Na jedné straně Kateřina Frejlachová zkoumá vytěžení Tachovska, kdysi převážně německého — dnes prostoru s historickým traumatem a hluboce podprůměrnou hustotou zalidnění —, ekonomicky a samosprávně bezbranného. Na druhé straně nahlédneme dovnitř systému, přímo na procesy, které vytyčují směr vývoje i pro ostatní logistická centra světa — to představují kapitoly o fungování Amazonu (Philip Ursprung, Petr Mezihorák) nebo technologicky vyspělejších center v Německu a Nizozemsku — budoucnost se tu pro všechny znevýhodněné jeví jako jednoduše nelidská.

Ocelová města mají podobně mezioborový záběr jako předchozí knihy — jejich literární složku prezentuje esej Lukáše Likavčana nebo reportáž Adriana Hyrsze z prostředí ubytoven pro agenturní zaměstnance, která svou drásavostí připomene tušené příběhy za stany, spacáky a provizorními přístřešky bezdomovecких komunit a rodin z knihy *Město naruby*. Výtvarnou složku pak dotvářejí působivé fotografické eseje Zdeňka Porcala a Jana Kolského a Atlas logistiky Martina Špičáka. I tato knižní výpověď se proto stává v možnostech lidské mezioborové a metodologické komunikace úplnou, a o to naléhavější.

Při uvažování nad všemi zde pojednávanými tituly lze dojít k neveselému závěru. Město a speciálně současné město, modernistické, asanované, hygienické, podřízené plánovací geometrii včetně zónování a po válce i teroru průjezdnosti páchanému ve jménu exploze individuální dopravy, je ztělesněním jakési temné lidské racionality. Racionality podřízené touze po pohodlí a hygieničnosti. Ta se však zvrhla do civilizační fobie, která má v důsledku umrtvující charakter, je bezohledná a má fatální důsledky pro mnoho forem života, protože je zároveň plodem strachu ze všeho, co přesahuje lidské měřítko a perspektivu, je dílem posedlostí čistotou. Obsedantní úklidností, s níž lijeme glyfosát do spár chodníků, trávu sečeme na dva centimetry, betonujeme, regulujeme, deratizujeme, zastřihováme, umetáme. Místa dokonale zbavená úzkosti z přírody, chaosu a divokosti představují všechny ty umělé ráje nákupních center, hal, kanceláří, vycíděných čtvrtí katalogových domků, téměř bezúdržbové, levné a monokulturní městské zeleně, „mallizovaná“ centra měst, nasvícená a prošpikovaná kamerami, zpřehledněná, podléhající permanentní kontrole. Na druhé straně pocitového spektra vyjádřitelného městským prostorem stojí právě vágní terény, živé, vlhké, evolučně se dotýkající pravěku.

Všechny tři knihy odkrývají svět, v němž žijeme, s až tvrdou autenticitou antropocénní postpřírody. Toulky zapomenutými územími děsivé globální vesnice už proto nelze nevnímat než jako vzácný kontakt se stále živými a imaginativními místy planety.

Autorka je redaktorka *Hosta*.